

א. דברים (פרשת כי תצא) פרק כב פסוק א - ג

(א) לא-תראָה אֶת-שׁוֹר אַחִיךָ אוֹ אֶת-שׁוֹן נִדְחִים וְהִתְעַלְמַתְּ מֵהֶם הֲשִׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:

(ב) וְאִם-לֹא קָרֹב אֶתִּיךָ אֵלַיךָ וְלֹא יִדְעָתוּ וְאִסְפְּתוּ אֶל-תֶּנֶךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דָּרַשׁ אַחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבִּיתוּ לוֹ:

(ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדֹת אַחִיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֵּאתָהּ לֹא תִּוְכַל לְהִתְעַלֵּם:

ב. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

ואמר רבא: ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה - עובר בכולן; משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם. ואף על גב דחזרה לאחר יאוש - מתנה הוא דיהיב ליה, ואיסורא דעבד - עבד. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה, ולאחר יאוש נתכוין לגזלה - עובר משום השב תשיבם. המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה - אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד.

ג. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כז עמוד א

אף השמלה היתה בכלל כל אלו, ולמה יצאת - להקיש אליה, לומר לך: מה שמלה מיוחדת - שיש בה סימנין ויש לה תובעין, אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעים - חייב להכריז.

ד. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כב עמוד ב

תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל בן יהוצדק: מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת - דכתיב וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם, יצאתה זו שאבודה ממנו, ואינה מצויה אצל כל אדם.

ה. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כז עמוד ב

תא שמע: והיה עמך עד דרש אחיך אתו, וכי תעלה על דעתך שיתננו לו קודם שידרשנו? אלא, דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי.

ו. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לג עמוד א

אבדתו ואבדת אביו - אבדתו קודמת, אבדתו ואבדת רבו - שלו קודם. אבדת אביו ואבדת רבו - של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם - של אביו קודמת...

גמרא. מנא הני מילי? - אמר רב יהודה אמר רב: אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון - שלך קודם לשל כל אדם. ואמר רב יהודה אמר רב: כל המקיים בעצמו כך - סוף בא לידי כך.

ז. ערוך השולחן חושן משפט סימן רסד סעיף ב

ודוקא כשלמד עמו בחנם אבל אם אביו שילם בעדו שילמוד עמו אביו קודם לכל דבר [סמ"ע] ואפילו אם אחר שילם בעדו שכר לרבו אותו אדם קודם לרבו לאבידה [ש"ך] וכן אביו קודם לרבו אפילו אם נתן השכר אינו אביו דכיון דרבו אינו מלמדו בחנם בטלה מעלתו נגד אביו [נ"ל] ועיין ביו"ד סי' רמ"ב.

ח. רש"י מסכת בבא מציעא דף לג עמוד א

כל המקיים בעצמו כך - אף על פי שלא הטילו עליו הכתוב, יש לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם, אם לא בהפסד מוכיח, ואם תמיד מדקדק - פורק מעליו עול גמילות חסדים וצדקה, וסוף שיצטרך לבריות.

ט. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ל עמוד א

מצא שק או קופה [וכל דבר] שאין דרכו ליטול - הרי זה לא יטול. מנהני מילי? - דתנו רבנן: והתעלמת - פעמים שאתה מתעלם, ופעמים שאי אתה מתעלם. הא כיצד? היה כהן והיא בבית הקברות, או שהיה זקן ואינה לפי כבודו, או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו - לכך נאמר והתעלמת מהם.

י. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כז עמוד א

תנו רבנן אשר תאבד - פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה.

יא. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כג עמוד א

אמר רב זביד משמיה דרבא: כללא דאבידתא: כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס - מיאש ליה מינה. ואמר רב זביד משמיה דרבא: הלכתא, כריכות ברשות הרבים - הרי אלו שלו, ברשות היחיד, אי דרך נפילה - הרי אלו שלו, אי דרך הנחה - נוטל ומכריז. וזהו בדבר שאין בו סימן, אבל בדבר שיש בו סימן - לא שנא ברשות הרבים ולא שנא ברשות היחיד, בין דרך נפילה ובין דרך הנחה - חייב להכריז.

יב. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כא עמוד ב

יאוש שלא מדעת. אביי אמר: לא הוי יאוש, ורבא אמר: הוי יאוש. בדבר שיש בו סימן - כולי עלמא לא פליגי, דלא הוי יאוש. ואף על גב דשמעיניה דמיאש לסוף - לא הוי יאוש, דכי אתא לידיה - באיסורא הוא דאתא לידיה. דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש, מימר אמר: סימנא אית לי בגויה, יהבנא סימנא, ושקילנא ליה. בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר, אף על גב דאית ביה סימן - רחמנא שרייה, כדבעינן למימר לקמן. כי פליגי - בדבר שאין בו סימן. אביי אמר: לא הוי יאוש, דהא לא ידע דנפל מיניה. רבא אמר: הוי יאוש, דלכי ידע דנפל מיניה - מיאש. מימר אמר: סימנא לית לי בגויה, מהשתא הוא דמיאש.

יג. רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק טו הלכה א

כל המוצא אבידה בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן אם מצאה דרך הנחה אסור ליגע בה שמא בעליה הניחוה שם עד שיחזרו לה ואם יבא ליטול אותה והיה דבר שאין בו סימן הרי אבד ממון חבירו בידו שהרי אין לו בה סימן להחזירה בו ואם היה דבר שיש בו סימן הרי זה הטריחן לרדוף אחריה וליתן סימניה ולפיכך אסור לו שיגע בה עד שימצא אותה דרך נפילה. אפילו נסתפק לו הדבר ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח הרי זה לא יגע בו, ואם עבר ונטלו אסור לו להחזירו לשם, ואם היה דבר שאין בו סימן * זכה בו ואינו חייב להחזירו. *השגת הראב"ד* - היה דבר שאין בו סימן זכה בו. *א"א דבר זה אינו מחזור אצלי שיזכה בו לעצמו לעולם אלא יעמוד בידו עד שיבא אליהו.*

יד. מגיד משנה הלכות גזלה ואבדה פרק טו הלכה א

ואם היה דבר שאין בו סימן זכה בו. זו באמת קשה ודאי והיאך יזכה בו ויהיה שלו והלא קודם יאוש בא לידו ואין צ"ל בודאי הינוח דלאו כל כמיניה לנטלו ויזכה לו אלא אפילו ספק הינוח ודאי לא זכה בו דהא ספקא הוא אם הוא דרך נפילה וזכה בו כדין המוצא דבר שאין בו סימן או שהוא דרך הנחה והכי בא לידו קודם יאוש וספיקא בכה"ג לחומרא וכמ"ש פ"ד ביאוש שלא מדעת וכבר השיגו הר"א ז"ל וכתב יעמוד עד אשר יבוא אליהו. והאמת כדבריו וכ"כ הרמב"ן זה לשונו ואיהו לא קני בהאי יאוש דבאיסורא אתא לידיה וכן דעת הרשב"א ז"ל וכן דעת רבינו יונתן.

טו. כסף משנה הלכות גזלה ואבדה פרק טו הלכה א

ואפשר לומר לדעת רבינו דהא דאמרין בר"פ אלו מצואות (כ"א): בפלוגתא דאביי ורבא ביאוש שלא מדעת הויא בדבר שאין בו סימן ואיפסיקא הלכתא כאביי דאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש משום דהא לא ידע דנפל מיניה היינו לומר שאסור לו ליטלם אבל אם עבר ונטלם זכה בהם משום דכיון שהם בידו ואינו יודע למי יחזירם שהרי אין

בהם סימן ולמקום שנטלם אין לו להחזירה כמו שנתבאר ממילא זכה בהם דאין לנו לומר שיעמדו עד שיבא אליהו אלא היכא דאתמר הכי בהדיא.

טז. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כג עמוד ב

רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו'. מאי אנפריא? - אמר רב יהודה אמר שמואל: כלים חדשים שלא שבעתן העין. היכי דמי? אי אית בהו סימן - כי לא שבעתן העין מאי הוי? אי דלית בהו סימן - כי שבעתן העין מאי הוי? - לעולם דלית בהו סימן, נפקא מינה לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא. שבעתן העין - קים ליה בגוייהו, ומהדרין ליה. כי לא שבעתן העין - לא קים ליה בגוייהו, ולא מהדרין ליה. דאמר רב יהודה אמר שמואל: בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו: במסכת, ובפריא ובאושפיזא. מאי נפקא מינה? - אמר מר זוטרא: לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא. אי ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת - מהדרין ליה, ואי משני במילי אחרני - לא מהדרין ליה.

יז. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רנט סעיף א - ב

סעיף א

הרואה אבידת ישראל, חייב ליטפל בה להשיבה לבעליה, שנאמר: השב תשיבם (דברים כב, א),....

סעיף ב

בד"א, במקום שהוא חייב להשיב משם, ובמקום שראוי להסתפק בה באבידה, ושתהא בענין שמוכח שהיא אבידה ושלא תהיה מדעת, ושיהיה בה שוה פרוטה, ושייש סימן בגופה או במקומה, ושהיה מטפל בה אם היתה שלו, ושתהיה של מי שחייב להשיב אבידתו; אבל אם חסר אחת מכל אלו, אינו חייב להשיב אבידתו.

יח. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רנט סעיף ה

אף על פי שמן הדין במקום שרוב עובדי כוכבים מצויים, אפילו נתן ישראל בה סימן אינו חייב להחזיר, טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן. ואם הוא עני ובעל אבידה עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין.

יט. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רנט סעיף ז

המציל מהארי והדוב וזוטו של ים (פי' לשון ים החוזר לאחוריו עשרה או ט"ו פרסאות ושטוף כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום) ושוליתו של נהר (פי' כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט, רש"י), הרי אלו שלו אפילו הבעל עומד וצווח. הגה: מ"מ טוב וישר להחזיר, כמו שנתבאר סעיף ה'. ואף על גב דמדינא אין חייבין להחזיר באבידות אלו, אם גזר המלך או ב"ד חייב להחזיר מכח דינא דמלכותא או הפקר ב"ד הפקר. ולכן פסקו ז"ל בספינה שטבעה בים, שגזר המושל גם הקהלול שכל מי שקונה מן העובדי כוכבים שהוציאו מן האבידה היא שיחזיר לבעליו, שצריכין להשיב, ואין לו מן הבעלים אלא מה שנתן (מרדכי ריש פרק אלו מציאות).

כ. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רס סעיף א

המוצא בגל או בכותל ישן, שאין זוכרים מי בנאו ולא היה מימות עולם בחזקת זה שדר בו עתה ובחזקת אבותיו, הרי היא של מוצאה. והוא שהעלתה חלודה, שאני אומר של עובדי כוכבים הקדמונים היא. והוא שימצאנה מטה מטה, כדרך כל המטמוניות הישנים.

כא. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רס סעיף ט

כל המוצא אבידה, בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן, אם מצאה דרך הנחה אסור ליגע בה, שמא בעליה הניחיה שם עד שיחזרו לה, ואם יבא ליטלה, והיה דבר שאין בו סימן, הרי איבד ממון חבירו, שהרי אין לו בה סימן להחזיר בו. ואם היה דבר שיש בו סימן, הרי זה הטריחן לרדוף אחריה ולתת סימניה. לפיכך אסור לו שיגע בה עד שימצאנה דרך נפילה.

כב. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רס סעיף י

אבל יש חולקין בכל זה וסבירא להו דג' חילוקים בדבר, דאם הדבר משתמר כגון טלית או קרדום בצד גדר, והוא ספק אם הניחו בעלים שם, לא יגע בהן בין יש בו סימן בין אין בו סימן. עבר ונטלו והוליכו לביתו, אם יש בו סימן יכריז (טור), ואם אין בו סימן יהא מונח עד שיבא אליהו (המגיד פט"ו דגזילה ונ"י פ' אלו מציאות). לא הוליכו לביתו, יחזור ויניחנו על מקומו. ובמקום שאינו משתמר כלל, אפילו ודאי הונח ואין בו סימן לא בחפץ ולא במקום, הוי של מוצאו. ואם יש בו סימן, נוטל ומכריז. ובמקום שמשתמר קצת, כגון שבילין שבשדות, אפילו ספק הינוח, יש בו סימן נוטל ומכריז, ואם אין בו סימן, לא בגופו ולא במקום, לא יטלנו, ואם נטלו רק בידו ולא הוליכו לביתו לא יחזיר, שהרי אין המקום משתמר היטב, ויהא מונח עד שיבא אליהו, וכן נראה לי עיקר (טור והמגיד)

כג. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסא סעיף ד

המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו. כיצד, הניח פרתו ברפת שאין לה דלת, ולא קשרה, והלך לו וי"א דרפת לא מקרי אבידה מדעת וחייב להחזירה) (טור). השליך כיסו ברשות הרבים והלך לו, ה"ז איבד ממונו לדעתו, ואף על פי שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו, אינו זקוק להחזיר, שנאמר: אשר תאבד (דברים כב, ג), פרט למאבד לדעתו.

כד. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסג סעיף ג

ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפניו משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו. הגה: ויש חולקין ואוסרין להחזיר, הואיל ואינו לפי כבודו, אלא אם רוצה ליכנס לפניו מן השורה ישלם מכיסו (טור בשם הרא"ש ס' רע"ב)

כה. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסו סעיף א

אבדת העובד כוכבים מותרת, שנא' אבידת אחיך (דברים כב, ג). והמחזירה, הרי זה עובר עבירה מפני שהוא מחזיק ידי עוברי עבירה. ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה, הרי זה משובה. ובמקום שיש חילול השם, אבידתו אסורה וחייב להחזירה. ובכל מקום מכניסים כליהם ככלי ישראל, מפני דרכי שלום.

כו. תלמוד ירושלמי מסכת בבא מציעא פרק ב הלכה ה

שמעון בן שטח הוה עסיק בהדא כיתנא אמרין ליה תלמידיו ר' ארפי מינך ואנן זבנין לך חדא חמר ולית את לעי סוגין. ואזלון זבנון ליה חדא חמר מחד סירקאי ותלי ביה חדא מרגלי. אתון לגביה אמרין ליה מן כדון לית את צריך לעי תובן. אמר לון למה אמרין ליה זבנין לך חד חמר מחד סירקיי ותלי ביה חדא מרגלי. אמר לון וידע בה מרה אמרין ליה לא א"ל לון איזל חזר. לא כן אמר רב הונא ביבי בר גוזלון בשם רב התיבון קומי רבי אפילו כמאן דמר גזילו של עכו"ם אסור כל עמא מודיי שאבידתו מותרת. מה אתון סברין שמעון בן שטח ברברין הוה. בעי הוה שמעון בן שטח משמע בריך אלהון דיהודאי מאגר כל הדין עלמא. ויידא אמרה דא רבי חנינה משתעי הדין עובדא רבנין סבייא זבנין חד כרי דחטיין מאילין דאיסרטוס ואשכחון ביה חדא צררא דדינרי וחזרוניה להון אמרין בריך אלהון יהודאי. אבא אושעיה איש טורייא אמרה אהין להן. לי אהן מהו חשוב עלי אית לי טבין מיניה אית לי סוגין מיניה. א"ל אורייתא גזרת דנחזור אמר בריך אלהון דיהודאי.

כז. דברים רבה (וילנא) (פרשת עקב) פרשה ג סימן ג

מעשה ברבי שמעון בן שטח שלקח חמור אחד מישמעאלי אחד הלכו תלמידיו ומצאו בו אבן אחת טובה תלויה לו בצוארו אמרו לו רבי (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר א"ל ר"ש בן שטח חמור לקחתי אבן טובה לא לקחתי הלך והחזירה לאותו ישמעאלי וקרא עליו אותו ישמעאל ברוך ה' אלהי שמעון בן שטח.

כח. באר הגולה חושן משפט סימן שמח

וע"ל ר"ס רס"ו שאם החזיר האבידה לעכו"ם לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה ה"ז משובה וכו' ע"כ וכן הדין בהחזר' הטעות שטעה העכו"ם מעצמו ואני כותב זאת לדורות שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם ולא הצליחו וירדו נכסיה' לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה וכמ"ש בספר חסידים סימן תתרע"ד רבים אשר קדשו ה' והחזירו טעיו' העכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרום לעולליהם.

כט. באר הגולה חושן משפט סימן רסו

ב. מימרא דרב יהודה אמר רב בפ"ט דסנה' ד' ע"ו ע"ב ויליף לה מפסוק למען ספות הרוה את הצמאה וכו' ופי' רש"י שם שמראה בעצמו שהשבת אבידה אינה חשובה לו מצות בוראו שאף לעכו"ם הוא עושה כן שלא נצטוו עליהם וממ"ש הרמב"ם הטעם מפני שהוא מחזיק וכו' נלענ"ד דס"ל דלא אמר רב שם בסנהדרין אלא בעכו"ם עובדי כו"ם ולא בעכו"ם שבזמן הזה שמודים בבורא עולם ונימוסיה' להחזיר אבידה.

ל. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסז סעיף ג

המוצא אבידה ואינו מכיר את בעליה (טור) מכריז עליה בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ובזמן שיש אנשים שאומרים: אבידה הנמצאת של מלך היא, מודיע לשכניו ומודיעו ודיו.

לא. שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסז סעיף כא

מצא תפילין, שם דמיהן ומניחן עליו מיד, אם ירצה, שדבר מצוי הוא לקנות בכל שעה.

לב. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן מה

בעניני השבת אבידה

(א). היכן צריך להכריז

הנה בענין נתינת מודעות להשבת אבידה, מספיק שישים במקומות ציבוריים כגון בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמקומות אחרים שרבים מצויין שם כגון אצל המעליות (עלעוויטערס) של בתים הגדולים כמו שבזמן המקדש היה מכריז בג' רגלים בירושלים כדאיתא בב"מ כ"ח ע"ב אף שאי אפשר שהכל ישמעו סומכין דכל מי שאבד לו אבידה יבוא לשמוע וגם חבא חבא אית ליה אבל אין מטריחין המוצא יותר מלהכריז במקומות שרבים מצויים. ובעיתונים שידוע שקוראין אותם, גם שהוא דבר טוב להכריז שם אבל אינו מחוייב להוציא הוצאות ולחייב למאבד לשלמו, וגם יכול המאבד לטעון כי אף על ידי המודעות האחרות היה יודע מי מצא אבידתו.

(ב). אבידה שנמצאת בישיבה

והנה טוב לתקן לגבי אבידה שנמצא בישיבה שאם לא בא בעל האבידה בזמן מסויים שאז האבידה תהיה להישיבה או למוצאה, וצריכים להודיע ולפרסם התקנה לכל בני הישיבה כדי שיחול. וכשידוע ודאי או אף בספק שהמאבד היה איש מבחוץ שלא שייך שידע התקנה, אין מועילה התקנה, אך מסתמא אין להסתפק שמא היה איש כזה שהולכין בתר רוב.

(ג). אם שייך טב"ע על מעות

ולגבי אם שייך טביעות עין על מעות, הנה על מטבעות דמיני מתכות קשה שיהי' טב"ע, אבל על כסף של נייר שייך טביעות עין גם יש סימנין כגון המספר וכדומה. אבל בעצם הא אף כשאיכא סימן מובהק על מעות אינו כלום כדאיתא בב"מ דף כ"ה ע"ב אפילו שמו כתוב עליו לא אמר כלום לפי שאין סימן למטבע דאמר דילמא אפוקי אפקה ומאיניש אחרינא נפל, אבל לצורבא מדרבנן שלא משקרי יהיו נאמנים גם בזה, שלא הוציאו מעה זו אלא הוא איבדה ומכירה בטב"ע או בסימנים.

(ד). מה יעשה במציאה שאמרינן שיהא מונח עד שיבא אליהו.

וכשמצא דבר שאין בו סימן ונסתפק אם הוא קודם יאוש, מחוייב לקחתו ואחר זמן שמחוייב לטפל בו יכול לרשום בפנקסו מה שמצא וה"ה בדבר שיש בו סימן ירשום כל סימנים וירשום גם שוויות האבידה אם הוא ידוע, ואם לאו צריך לשומו בג' אנשים יודעים שומת איזה דברים כאלה ואז יכול להשתמש בו לעצמו וזה מה שיש לעשות בכל מקום שאמרינן יהא מונח עד שיבוא אליהו, שממה שכתב יוכל לברר הדבר לכשיתבקש.

לג. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן ט

מה לעשות בחפצים שנשכחו בבית הכנסת, ואין ידוע של מי הם.

ובאדם ששכח מעיל שלו ומנעלים עליונים שלו בביהכ"נ, הוא בדין אבדה דרך הינוח, דכשיראה שאין לו, אולי יזכור המקום שהניח. שלכן אם הוא מקום שמור וגם אפשר להשאיר שם, אסור ליטלנו ממקומו. ואם אינו מקום שמור, הוא בדין אבידה, וצריך ליטול משם ולהניחו במקום שמור שבביהכ"נ, ולהודיע לכל המתפללין בקביעות ובעראי איך שנמצא בביהכ"נ במקום שמור, מעיל וכל חפץ שמצא, תחת יד הגבאי או תחת יד השמש. ויהיה כתוב זה גם על נייר דבוק במקומות שמדביקין מודעות. ואף אם היה זה של אדם שבא לעתים רחוקות, שיש לחוש שלא ישמע זה, ג"כ אין לעשות יותר. דהא כל הכרזה דאבידה הוא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובוודאי בעיר גדולה כנוא יארק, לא מסתבר שיצטרך להכריז בבתי כנסיות של כל נוא יארק, אלא בבתי כנסיות דשייך שיבואו לשם אנשים מן המקום שבו נמצאה האבידה. שלכן כשנמצא בביהכ"נ, מאחר שהיה שם שחזינן שהוא מבאי ביהכ"נ, אפשר שסגי בהכרזה בביהכ"נ זה לבד, וישמעו מזה גם בתי כנסיות הקרובים. ויותר טוב שיוודעו גם לבתי כנסיות הקרובות, ויותר אין מחוייבין. ופשוט שאין החיוב על כל מי שראה ראשון שהוא יכניסנו לביתו, מאחר שיש מקום שמור בביהכ"נ, ויהיה שמור לבעל האבדה. וברוב הימים, אם עדיין לא נמצא, יש למכור, דבגד עשוי להתקלקל. ויהיו הדמים וסימני הבגד כתובים ומונחים. ואם רוצים, רשאים להשתמש לצרכי ביהכ"נ אם צריכין, דהלכה כר"ט במתני' דבבא מציעא כ"ח ע"ב, ויכתבו סך המעות, שכשיבא בעל האבדה יתנו לו. וכל זה דברים פשוטים וברורים.

לד. שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן שח

אשר שאל מעלתו בענין הספרים והסדורים שנשארים בביה"מ מעוברי דרך ומתפללים וכבר הכריזו ואין עונה, ושמו אותם בארון מיוחד ונפשו בשאלתו אם מותר לתתם דרך מצוה למקום שחסרים ספרי קודש, והעיר קצת מחו"מ סי' רס"ז לענין תפילין דשם דמיהן ומניחן ומחלקן בינם לספרים משומשים שאין להם מחיר בשוק.

הנה בענייני יראה דאם עבר זמן מה שבודאי הבעלים הכירו בחסרון הספר ולא באו, ומכ"ש אם הכריזו דאין חשש כלל מלקחת אותם לדבר מצוה דלא מבעיא אם נימא כדעת הסוברים דבכל יאוש שלא מדעת האיסור רק ליטל החפץ, אבל מותר להשתמש בו, וירשום לעצמו עיין בפוסקים סי' רס"ב וגם אם נצרף שם דמיהן א"כ חייבים הגזברים רק לרשום מה שלקחו, וברוב פעמים לא יבאו הבעלים וא"כ לא יפסידו כלום, ועיין תשובת מרן הח"ס חו"מ סי' קכ"ב באמצע ד"ה ואמנם מש"כ בענין לרשום בפנקס הקהל בקצת דומה לזה.

אבל יותר יראה דאין כאן חשש יאוש שלא מדעת דעיקר טעמו דלא הוי יאוש משום דבאיסורא אתי לידי' לא מבעיא לדעת מהרש"ל בש"ך סי' רס"ב א', ובסי' רס"ח דלא שייך בחצר כלל איסורא אתי לידי' אפילו חצר של יחיד, אלא גם למסקנת הש"ך והפוסקים דלא כמהרש"ל מכ"מ זה בחצר של יחיד דשייך קנין וא"כ באיסורא אתי לידי', אבל בית הכנסת וחצר של הקדש דאין דין חצר להרבה פוסקים ולא הגביהו אדם לשם לקחת אותו ובמשך הזמן בודאי נודע לבעלים ומיאשי מהם ויכולים הגזברים לזכות בו אח"כ, ועיין כעין סברא זו בנה"מ סי' רס"ב ס"ק א.

1לה. רב עזרא בצרי, דיני ממונות, חלק שלישי, שער שני, פרק שלישי, הערה

ומ"ש בכל בתי הכנסת...אמנם בעיר גדולה בתנאי החיים כיום הדבר קשה מאד לביצוע, וע"כ מוטב לקחת למשטרה כדלהלן...ודמי להא דאיתא בב"מ דכ"ח ע"ב "ת"ר אבן טוען היתה בירושלים כל מי שאבדה לו אבדה נפנה לשם וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן סימנים ונוטלה." ונראה דעדיף טפי מלהכריז בבתי כנסיות, כיון דלצערנו לא כולם באים להתפלל תדיר. וידועות לי עובדות רבות ואף בדידי הוה עובדא ומסרתי למשטרת ירושלים ונמצא המאבד, ולפי הענין (כאשר המאבד בא להודות לי) היה ברור שאילו הכריזו בבתי כנסיות בלבד, לא היתה מתקיימת מצות השבת אבידה, והכל לפי המקום, השכונה והתושבים שנמצאים בסביבה וכו' והעיקר למצוא את הדרך הנכונה להציע למאבד האבידה ולהשיבה.

לו. ספר השבת אבידה כהלכה, חידושי דינים ממרן הגרש"ז אויערבאך

כשאינן בו סימן אך יודע מי המאבד – נקט כמה פעמים הרי אלו שלו להודיענו דלא רק שפטור מהכרזה אלא הוא ממש שלו גם אם נודע בעל האבידה. מצא סיכה או גפרור – נראה דאם מצא סיכה או גפרור לזה לכו"ע מהני ייאוש גם לבתר דאתי לידיה אף לאביי, דאין זה ייאוש בטעות אלא חשיב כנתינה והקנאה למוצאו.

לז. פתחי חושן חלק ב (אבידה ומציאה) פרק ג - מקום ואופני מציאת האבידה סעיף ד

יש אומרים שהמוצא ספרים, אפילו במקום שרוב עכו"ם מצויים חייב להכריז(ח)

לח. פתחי חושן חלק ב (אבידה ומציאה) - הערות פרק ג - מקום ואופני מציאת האבידה הערה (ח)

(ח) רמ"א סימן רנט סעיף ג בשם יש אומרים (ולא מצאתי מי שחולק בזה, ובסימן רלו סעיף ח הביא דיעה זו בסתם), לפי שאין הבעלים מתייאשים, שסובר שאפילו אם עכו"ם מצאו בודאי ימכרו לישראל והקונה יכריז ויתן הוא סימן ויקבלו (משמע שיש חובת הכרזה בכה"ג, ועי' פרק א הערה סג בדין קונה חפץ גנוב). ומשמע מדברי הרמ"א דאירי כאן כשמצאן ישראל, ולא כשקנה ישראל מן העכו"ם, ויש לעיין דכיון שעיקר הטעם הוא שסובר שאף אם ימצאו עכו"ם ימכרו לישראל, הרי עכ"פ יהא חייב להחזיר לישראל הקונה מה ששילם לעכו"ם, וא"כ גם כשמצאן ישראל ולא שילם הרי יש עכ"פ יאוש למקצת מן הדמים, ולא יצטרך הישראל להחזיר לו הספרים בחנם, מיהו לשיטת הפוסקים שאין יאוש מועיל לחלק מהחפץ ניחא (עי' פרק ב הערה ה)

בשו"ת חלקת יעקב ח"א סימן קלו כתב בענין הספרים שנשארו בארצות אירופה לאחר השואה, שגם הבעלים הוגלו ורובם נהרגו במחנות ההשמדה רח"ל, שדינו כזוטו של ים ובודאי נתייאשו, ואין חיוב להחזיר כי אם לפני משורת הדין, ועוד דן שם אם מותר לקנות את הספרים מיד הגויים, ובזה ודאי שמותר, וסיים שכמדומה שרבני פולין בשעתם הוציאו כרוז או חרם שלא לקנות ספרים מארץ הדמים, וצריך להתיישב אם זה חל גם כעת, עיין שם.

וכבר דן בכעין שאלה זו בשו"ת אמרי יושר ח"ב סימן נט בדין ספרים שקנו מאנשי חיל ששללו מישראלים והיו עומדים לאבדם מתוך רשעותם, והעלה דמשום כך לא מיקרי זוטו של ים, דכל זמן שאין אבודים ממש, אף על פי שרצו לאבדם, אינו כזוטו של ים, ושאינו דליקה שכבר היתה קופצת (עי' פרק ב סעיף טז), אלא שחזר לדון מטעם יאוש כיון שחמסו אנשי החיל חפציהם הוי יאוש, ואף על גב דסתם גזילה לא הוי יאוש, לאו כלל הוא, שעיקר הטעם שאינו מתייאש מגזילה משום שסובר שיוכל לתבוע בערכאות, אבל בנ"ד לא יוכל לתבוע והוי יאוש ודאי. וגם מ"ש הפוסקים שבספרים אינו מתייאש, היינו דוקא בסתם גויים שכוונתם לממון, אמרינן שמסתמא ימכרו לישראל שיכריז, אבל באנשי חיל אלה שעושים להכעיס ואינם מחפשים אחר קונים, סתמא הוי יאוש אף בספרים, והדבר תלוי בהתנהגות אנשי החיל (וכעין זה כתב בשער אשר סימן רנט הגה"ט אות לג בשם כמה פוסקים), ולפי"ז אם נדון כיאוש אין נ"מ בין יש בהם סימן לאין בהם סימן וזכה בהם הקונה וא"צ להכריז, אלא שאם יודע לו מי הוא הבעלים יחזיר לו לפני משוה"ד, אבל אינו צריך להכריז כדי להחזיר לפני משוה"ד (והביא שבשו"ע הרב הלכות גניבה סעיף יא כתב שצריך להכריז, ואילו בהלכות מציאה כתב שא"צ להכריז, ונראה שבהלכות גניבה איירי במקום שצריך להחזיר מכח המנהג, ולכן חייב להכריז), אמנם אם יתברר שבספרים אלה אין דין יאוש משום דדמי לגזילה, הרי אף כשאין בהם סימן אינו מתייאש, ומ"מ מותר להשתמש בהם בינתיים, ואף לדעת הפוסקים שביאוש שלא מדעת אסור להשתמש (עי' פרק ב סעיף יד), שאני הכא שנתן דמיהם, וגם עשה מצוה שפדאן מיד עכו"ם. ונראה שתפילין וכן טלית של מצוה דינם כספרים לענין זה, וכ"כ בשו"ת בי"ש או"ח סימן נז בהגה מבן המחבר.